

Preek 2 november 2025
HWS Ontmoetingskerk
1 Samuël 18:1-14

Gemeente van Jezus Christus,
Misschien wel herkenbaar... Een jongere collega maakt promotie... Aan de ene kant ben je blij voor hem of haar, maar tegelijkertijd steekt het... Of... Er komt een nieuwe collega bij en iedereen lijkt haar aardig te vinden. Iedereen kan het goed vinden met haar... Leuk, maar het kan ook steken... Jaloezie... Social media lijkt het zelfs weleens bewust op te willen wekken: vrienden, kennissen, familieleden... Iedereen lijkt de leukste vakanties te hebben, de gezelligste gezinnen, de mooiste levens... En natuurlijk weten we dat het allemaal slechts uiterlijke schijn is en dat het nergens écht zo mooi is... Maar toch... Het steekt... Waarom kan die oud-studiegenoot, die altijd lagere cijfers haalde, nu weer een prachtige nieuwe auto ophalen? En waarom krijgt die collega steeds alle aandacht en lijkt jij soms weleens niet te bestaan... Jaloezie...

In ons Bijbelverhaal gaat het daar ook over. We lazen over het lied dat de Israëlieten zongen: 'Saul versloeg ze bij duizenden, David bij tienduizenden.' Typische vorm van Hebreeuwse Poëzie. Als een getal in de eerste regel genoemd wordt, komt in de tweede regel een groter getal terug. In dit geval gaat het zelfs keer tien. De boodschap is duidelijk. Saul is een groot legerleider, maar David is nog veel groter... En dat roept iets op bij Saul: Jaloezie... En dat is niet goed...

We hoorden er net ook over in de leefregel: 'Zet uw zinnen niet op het huis van een ander, en evenmin op zijn vrouw, op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, of wat hem ook maar toebehoort.' Een verbod op jaloezie... Maar dat klinkt gemakkelijker dan het is. Zeker in onze tijd. Waar vroeger, en dat is nog niet zo gek lang geleden, je alleen omgang had met de mensen om je heen, die je ook beter kende en ook de moeilijke kanten van hun levens kende, worden wij nu 24 uur per dag en zeven dagen per week platgegooid met de levens van anderen. Social media loopt voorop, maar onze smartphones, tablets, reclames, tv-programma's houden ons steeds weer voor: zie je de levens van al die anderen... Die doen het goed he? Die genieten volop... En jij? Daar zit ook marktwerking achter... Bedrijven proberen ons te beïnvloeden om jaloers te zijn om ons zo te drijven naar de aanschaf van dat wat wij niet hebben...

Is dat verkeerd? Ik denk in de basis niet direct... Jezus leert ons bijvoorbeeld ook om net als Hij te worden. Dat is een verlangen om het goede van de ander te kopiëren in jouw leven. Dat noemen we ook wel ambitie... Ambitie is nou als de geloofshelden Jezus te volgen... Dat is goed, dat is mooi... Maar in de praktijk is jaloezie anders. Dat is niet het goede zoeken, ervoor werken, maar het oneerlijk vinden dat de ander het wel heeft en jij niet... Die stekende pijn... En dan zit je al dicht tegen de overtreffende trap van jaloezie aan, dat is afgunst. Jaloezie en afgunst lijken veel op elkaar, maar afgunst is echt erger. Jaloezie maakt dat jij ook die mooie auto van je buurman zou willen hebben... Afgunst maakt dat jij niet alleen die auto wil, maar dat je je buurman die mooie auto ook misgunt. Hij verdient het niet, ik wel! En zo gebeurt het bijvoorbeeld dat mensen met hun sleutel al krassend langs de auto van die ander lopen... Ik niet, dan ook zeker hij niet... Die super aardige collega die alle aandacht krijgt... Lekker roddelen, die ander klein maken... Zij verdient die aandacht niet en dus doe ik er wat aan... Afgunst...

Een bekend Bijbels verhaal daarover is het verhaal van de wijze koning Salomo en de twee moeders met pasgeboren kinderen. Eén van de baby's is overleden, maar beide moeders zeggen dat het levende kind hun kind is. Welke moeder is de echte moeder? Hoe los je dit probleem op in een tijd zonder dna testen? Salomo kent de harten van mensen, hij weet van onze afgunstige natuur, en hij zegt dat met een zwaard het kind in tweeën moet worden gedeeld. De vrouw die niet de echte moeder is van het kind vindt dat goed. Zij is afgunstig: Ik niet, dan verdient zij het ook niet... En ze is, vanwege haar afgunst, ertoe bereid dat het onschuldige kind sterft...

Zo diep kan afgunst gaan... Het is niet voor niets dat de Griekse filosoof Aristoteles afgunst al benoemde als één van de grote ondeugden. En in de geschiedenis van de kerk is de afgunst altijd beschouwd als één van de zeven hoofdzonden. Het begint met een negatief, knagend gevoel, een steek, jaloezie... Maar het woekert als onkruid door je hart en voor je het weet ben je tot de slechtste dingen in staat...

Zo ook koning Saul. Hij is afgunstig op de roem van David en hij is bang dat het volk David koning zal maken in plaats van Saul. En door de hoofdstukken heen zien we dat Saul steeds openlijker David wil vermoorden. In ons gedeelte werpt Saul tweemaal een speer richting David. Maar dat was nog in een vlaag van woede. Dat deed Saul vaker... Later lezen we dat Saul zelfs een speer werpt richting zijn zoon Jonathan. Als David gedood werd door de speer dan zou het een ongeluk worden genoemd... In een vlaag van woede, verstandsverbijstering is helaas David noodlottig omgekomen... Dat zou voor Saul nog te verkopen zijn geweest. Hierna lezen we echter dat Saul bewust David wil doden. In eerste instantie komt hij met slinkse plannen zodat de schuld niet op Saul is terug te voeren... Maar later wil hij David steeds openlijker doden... De populaire David... De dood van de populaire David zou Saul absoluut niet in dank worden genomen door het volk... Zeker niet na het eerste moment dat David Sauls leven gespaard heeft... Het volk zou in opstand komen... Saul zou zijn kroon verliezen... Juist dat waar hij het meest bang voor is: het verlies van zijn troon... Wordt het mogelijke gevolg van zijn afgunst... Zo groot is het kwaad van de afgunst... Het vernietigt je... Neemt je in bezit... Je kunt het goede niet meer waarderen en bent er alleen nog maar op gericht om de ander pijn te doen, te vernietigen...

Dit vind ik heftig... En gelukkig gaat het meestal niet zo ver als dat iemand vermoord wordt door afgunst... Maar er wordt wel karaktermoord gepleegd. Soms heel openlijk... Vaker verborgen, roddels, achterklap... Maar ook op precies het verkeerde moment een heel gemene opmerking maken... Het vindt vaak zijn bron in jaloezie, in afgunst... Herken jij dat om je heen? Op je werk? Op je studie? In je buurt? In je eigen leven? In de kerk? Onderschat afgunst niet... Het begint klein... Een knagend verongelijkt gevoel... Maar het krijgt je in zijn macht...

De eerste mensen Adam en Eva kregen twee zoons: Kaïn en Abel. Kaïn was jaloers, afgunstig... En zo gebeurde het dat in Genesis 4, nog bijna helemaal aan het begin, Kaïn Abel doodde. Hij vermoorde zijn broer... Uit afgunst. Voor de moord horen we God tegen Kaïn zeggen: 'Waarom ben je zo kwaad, waarom kijk je zo donker? Handel je goed, dan kun je toch iedereen recht in de ogen kijken? Handel je slecht, dan ligt de zonde op de loer, begerig om jou in haar

greep te krijgen; maar jij moet sterker zijn dan zij.' Het beeld wordt hier door God geschetst van de zonde als een roofdier. Hij ligt op de loer... En wanneer hij kan slaat hij toe.. Om jou in haar greep te krijgen... Je geeft de zonde, de afgunst, ruimte in je hart... En het laat je niet meer los. Groeit als onkruid...

Ik denk dat we zo ook de boze geest moeten begrijpen waar we over lezen in ons gedeelte. We lezen: 'De volgende dag werd Saul opnieuw overmand door een kwade geest van God.' Eerder in 1 Samuël 15 konden we ook al lezen over deze boze geest... van God. Het is een geest, gemaakt door God, dus van God... Maar het is ook een kwade geest... Eentje die geeft... Waar je voor gekozen hebt... Het is een andere benadering van het beeld van het roofdier uit Genesis 4... Geef je hem de kans. Kies je in je hart om zondig te zijn... Om afgunstig te zijn... Dan grijpt die boze geest, dan grijpt het roofdier van de zonde je... En kom dan nog maar eens los... Voor Kaïn was het zijn ondergang, evenals voor Saul...

En voor veel van onze tijdgenoten... Ondergang is een groot woord, maar... Als je bijvoorbeeld het boek 'generatie angststoornis' van Jonathan Haidt leest... Ik werd geraakt door de enorme stroom van negatieve gevolgen van social media op met name tienermeisjes, maar eigenlijk op iedereen. Anorexia, zelfverwonding, extreme onzekerheid, depressies... Suïcides... Je krijgt via social media het beeld mee: iedereen is beter dan ik... Iedereen is geweldig... En ik ben maar... ik... En wanneer je vatbaar bent voor zulke beelden... Dan versterken de algoritmes die beelden: jij bent geïnteresseerd in knappe, intelligente mensen die geweldige ervaringen beleven... Dus hier nog veel meer... En jij wordt onzeker, jaloers, afgunstig... De zonde slaat toe en heeft je te pakken en wil je langzaam maar zeker vernietigen... Net als Kaïn, net als Saul...

Er is gelukkig een alternatief. Een onvoorstelbaar alternatief... Een prachtig alternatief... Ons tekstgedeelte begon met Jonathan. Kroonprins Jonathan. Hij is de zoon van koning Saul. En als er iemand is die nog banger moet zijn voor de opkomst van David... Dan is dat Jonathan. Saul is koning geworden en heeft heel wat jaren geregeerd en de macht stevig in handen. Jonathan moet nog koning worden... In het oude nabije oosten waren kroonprinsen altijd snel met het uitschakelen van mogelijke rivalen voor de troon. Het zijn bedreigingen, die moeten vernietigd worden... Jonathan toont ons een heel ander beeld. We lezen: 'hij deed zijn mantel af en gaf die aan David. Ook gaf hij hem zijn uitrusting, tot en met zijn zwaard, zijn boog en zijn koppelriem.' Dat is een liefdevolle daad, maar ook een heel symbolische daad. De mantel van iemand van de koninklijke familie is een koninklijke mantel. Door die weg te geven zegt Jonathan als het ware: 'ik overhandig mijn kroonprins zijn aan jou, ik geef jou het koninkrijk.' En Jonathan geeft ook zijn uitrusting en zijn zwaard... Direct voor dit verhaal staat het verhaal van David en Goliath. Dat eindigt met de dood van Goliath en David die het zwaard van Goliath heeft. Het is symbolisch voor David die Goliath overwonnen, onderworpen heeft. Hier geeft Jonathan vrijwillig zijn zwaard, waarmee hij zichzelf onderwerpt aan David. De kroonprins geeft zijn koninkrijkheid op en onderwerpt zich aan David. Dit is het tegenovergestelde van afgunst. Niet de ander het goede in zijn of haar leven misgunnen, maar de ander het goede in jouw leven gunnen. Dit is nederigheid, dit is liefde, naastenliefde.

In de verhalen van David zien we vaak in David een heenwijzing naar Jezus Christus. David is de koning, Jezus is de ware koning. David is de herder, Jezus is de ware herder. David is de gezalfde, Jezus is de ware gezalfde. Jezus is de ware David... Maar hier is het Jonathan die vooruit wijst naar Christus. Hier is Jezus de ware Jonathan.

In Filippen 2 staat over Jezus: 'Hij, die de gestalte van God had, maakte er geen aanspraak op aan God gelijk te zijn, maar deed afstand van zijn positie en nam de gestalte aan van een dienaar. Hij werd gelijk aan de mensen, en als mens verschenen heeft Hij zich vernederd en werd gehoorzaam tot in de dood – de dood aan het kruis.'

Hier toont Jezus het maximaal omgekeerde van afgunst. In plaats van de ander iets te misgunnen. Geeft Jezus... Alles... Al het goede geeft Hij weg... Uit liefde...

Dat is het. Liefde is het tegenovergestelde van afgunst. In 1 Korintiërs 13, het loflied op de liefde, wordt dat mooi beschreven: 'De liefde is geduldig en vol goedheid. De liefde kent geen afgunst, geen ijdel vertoon en geen zelfgenoegzaamheid.' De liefde zoekt het goede, het geluk van een ander... Terwijl afgunst pijn oproept als het goed gaat met de ander. De middeleeuwse theoloog Thomas van Aquino vat het mooi samen: 'Naastenliefde verheugt zich in het welzijn van onze naaste, terwijl afgunst erover treurt.'

Op wie lijkt jij? Op de afgunstige Saul? Of op de liefdevolle Jonathan? Op wie lijkt jij? Ik denk dat de meeste van ons niet zo erg zijn als Saul in dat we iemand willen vermoorden... Maar dat we ons wel het beste herkennen in Saul... Ik in ieder geval... Want hoe snel zorgt het succes of de roem van een ander, niet voor eigen onzekerheid?

Wat is de oplossing? Word als Jonathan... Word als Christus... Jonathan plaatste David boven zich... Christus plaatste God boven zich... En wij? Als wij onszelf op de hoogste plek zitten, koning ik... Dan draait ons leven om onszelf... Koning ego... Die onzeker is, het beste voor zichzelf wil en het niet kan accepteren als de ander het meer voor de wind gaat, afgunst... Koning ik is een onzeker afgunstig iemand die de medemens liever onder zich ziet en zeker niet boven zich wil zien... Maak Christus de koning van je hart... Daarmee plaats je jezelf bewust onder Hem... En dan zoek je niet je eigen gewin, je eigen geweldigheid... Maar dan zoek je het goede voor Christus... En dat is per definitie ook het goede voor je medemens. Naastenliefde.

Dat is het medicijn tegen afgunst... Christus op de troon van je hart zetten... Dat geeft je de ruimte om niet afgunstig te kijken naar die populaire klasgenoot, of dat dure huis van je zus... Maar om oprecht en voor de volle 100% gelukkig te zijn voor ze. Blij te zijn met hun geluk...

Kun je je voorstellen hoe mooi dat zou zijn? Niet meer de stekende pijn van jaloezie en afgunst in je hart... maar in plaats daarvan oprechte blijdschap... Niet meer willen roddelen over die ander, hen minder maken dan ze in jouw ogen zijn... Maar de ander hooghouden, want Christus heeft jou hoog gehouden. Hij gaf alles op, liet zichzelf vernederen, kapot maken... Voor jou... De allerhoogste werd de allerlaagste... Dat is liefde... Dat is een geweldig beeld van hoe de wereld kan zijn en ook ooit zal zijn. Oneindige liefde. Doe jij nu al mee? Oneindige liefde... Zet Jezus op de troon van je hart. Halleluja, amen.

Met eventuele reacties op deze preek kunt u terecht bij ds. Stefan Honing. stefanhoning@gmail.com of 06-48883410